

Alulreprezentált célnyelvi elemek a fordításban, avagy a „szokott” esete

Dankó Szilvia

E-mail: szilvia.danko@yahoo.com

Kivonat: Sonja Tirkkonen-Condit (2002) a célnyelvre jellemző „egyedi” nyelvi elemek alulreprezentáltságáról megfogalmazott, ma már a fordítási univerzálék közé sorolt hipotézisét alapul véve kerestem egy olyan „egyedi” nyelvi elemet, melynek előfordulása eltérő lehet az autentikus magyar nyelvű szövegekben a fordított szövegekhez képest. A *szokott* segédige használatára nincs angol forrásnyelvi inger, ezért a fordítók mentális lexikonjában máskor és ritkábban aktiválódik, mint autentikus szövegalkotás során. Az „egyedi” nyelvi elem kutatása a Pannónia Korpuszból (Robin et al. 2016) válogatott szövegeken történt, szórakoztató irodalom és szaknyelv viszonylatában. Eredeti szövegalkotás során a *szokott* segédige előfordulása közel a duplája volt, mint a fordított szövegekben. A műfaji eltérés is megmutatkozott az eredményekben. A szórakoztató irodalomban ugyanis több mint kétszer olyan gyakran használják, mint a szakszövegekben. A szakszövegeken belül a jogi szövegekben szinte egyáltalán nem fordul elő ilyen szerkezet, a gazdasági és a műszaki szövegekben már található néhány példa, a társadalomtudományi szövegekben pedig a szórakoztató irodalomban mérhető átlaghoz hasonló az előfordulási arány. Konklúzióként elmondható, hogy a célnyelvre jellemző „egyedi” nyelvi elemekkel kapcsolatos kutatás bizonyítja a hipotézis helyességét.

Kulcsszavak: „egyedi” nyelvi elem, fordítási univerzálék, Pannónia Korpusz, műfaji sajátosságok, (forrás)nyelvi inger

1. Bevezetés

A fordítási univerzálék között tartjuk számon Tirkkonen-Condit (2002) hipotézisét a célnyelvre jellemző „egyedi” elemek (*unique items*) fordított szövegekben előforduló alulreprezentáltságáról. A hipotézis szerint a fordításokban az eredeti célnyelvi szövegeknél kisebb gyakorisággal fordulnak elő olyan nyelvi elemek, amelyeknek nincs egyértelmű nyelvi ekvivalensük a forrásnyelvben. Tirkkonen-Condit (2002) a jelenség lehetséges okának azt tartja, hogy a forrásnyelvi szövegből hiányzik a szükséges nyelvi inger (*linguistic stimulus*), ezért hagyják figyelmen kívül a fordítók ezeket a célnyelvre jellemző „egyedi” nyelvi elemeket a fordítás során. Tirkkonen-Condit szerint kisebb eséllyel választják be őket a célnyelvi szövegekbe, mint amilyen gyakran az autentikus szövegekben megjelennek (Tirkkonen-Condit 2004: 195).

Az ilyen „egyedi” nyelvi elemek nem lefordíthatatlanok, és nem tartoznak a kulturális reáliák csoportjába, kizárólag fordítási lehetőségeiket tekintve számítanak egyedinek, mivel a forrásnyelvben más nyelvi eszköz segítségével fejezzük ki ugyanazt a jelenséget. Ezek az „egyedi” nyelvi elemek általában gyakori kifejezőeszközök az adott célnyelvben, és bármely nyelvi szinten jelentkezhetnek. Amennyiben ezeknek az elemeknek az előfordulása az adott szövegben a célnyelvi használatától nem tér el, akkor a szöveget az olvasók az eredeti célnyelvi produkcióval egyezőnek ítélik meg, de túlzott vagy elégtelen eloszlásuk a feldolgozás során tapasztalt erőfeszítés miatt ronthatja a szövegek minőségének megítélését.

Bizonyos célnyelvre jellemző „egyedi” nyelvi elemek alulrepräsentáltságának lehetséges oka, hogy a mentális lexikonban nem merülnek fel azonnali megoldásként a fordítás során, nem jelentkeznek egyértelmű ekvivalensként a forrásnyelvi szöveg nyelvi ingerként szolgáló elemére válaszképpen. Ezért fordulnak elő ritkábban a célnyelvi fordított szövegben, mint az autentikus írásművekben. A fordítástudományban számos szaktekintély, Toury (1995), Klaudy (1995), Tirkkonen-Condit (2002) is megfogalmazta, hogy a fordítás „kényszere” sajátos viselkedésformákat eredményezhet a fordítóknál, ami megnehezíti, hogy a célnyelv nyelvi készletét teljes mértékben kiaknázzák. Reiss (1971) szerint a hiányzó szavak (*missing words*) árulkodnak arról, hogy a fordító kellőképpen ismeri-e a célnyelvet jó fordítási minőség létrehozásához.

2. Empirikus kutatások a hipotézis vizsgálatára

Számos korábbi kutatás bizonyította, hogy bizonyos nyelvi elemeknek a fordított szövegekben a célnyelvi normától eltérő a disztribúciója: alul- vagy éppen felülrepräsentáltak. A fordításokban előforduló lexikai egységek sajátos megoszlását (*unusual distribution of certain lexical items*) Baker fogalmazta meg (Baker 1993: 245). Tirkkonen-Condit az „egyedi” nyelvi elemeket vizsgálta (2000, 2004, 2005). Kutatásainak célja az volt, hogy összehasonlítsa a finn nyelvre jellemző *-kin* és *-hAn* klitikus pragmatikai elem, valamint az *elegendő* igei kifejezéseinek gyakoriságát fordított, illetve eredeti célnyelvi szövegekben. Az összehasonlítások adatai szerint ezek a finn nyelvre jellemző nyelvi elemek ritkábban fordulnak elő a fordításokban, mint az eredetileg finn nyelven írott szövegekben.

Sari Eskola (2004) tanulmányában az interferencia „semleges, statisztikai” hatásának tudja be, amikor a fordításokban a célnyelvre jellemző „egyedi” nyelvi elemek alulrepräsentáltak, míg a kézenfekvő, közvetlen ekvivalenssel bíró, mintegy nyelvi ingert kiváltó elemek felülrepräsentáltak. Véleménye szerint az egyszerűsítés miatt a fordítók igyekeznek a forrásnyelv megjelenéséhez (*make-up*) minél közelebb maradni, és elfeledkeznek a lehetséges alternatívákról (Eskola 2004). Tehát a választás lehetősége ott van, de a fordítók és lektorok kisebb mértékben használják ki ezeket, mint a szerzők az autentikus szövegalkotás során.

Frankenberg-Garcia (2008) korpuszalapú kutatásában a fordított szövegekben előforduló alul-, illetve felülrepräsentált lexikai elemeket kereste. Kutatása nyelvi és kulturális különbségek komplex keveredését mutatta ki az eredeti és fordított portugál nyelv használatában. Az „egyedi” nyelvi elemeken túl szá-

mos olyan kifejezés is az alulreprezentált csoportba került, amelyeknek létezik ekvivalense a forrásnyelvben.

Bár Robin (2012) nem végzett kutatást az egyedi nyelvi elemekről, a hipotézisről szóló összefoglaló írásában azt a gondolatot fogalmazta meg, hogy a fordítók kompetenciája szerint a fordított szövegekben alulreprezentáltak lehetnek azok a célnyelvi elemek, amelyek a forrásnyelvben ritkábban vagy egyáltalán nem fordulnak elő, és nagyobb gyakorisággal jelentkezhetnek olyan szövegsajátosságok, amelyeknek egyértelmű és gyakorta használt ekvivalense létezik a forrásnyelvben. Tehát a kiindulópont a forrásnyelv, ehhez jön a fordító tapasztalata, kompetenciája, kockázatkerülési hajlandósága a fordítási stratégia kiválasztásakor. Meghatározó lehet a szöveg műfaja is. Mivel ilyen vonatkozású vizsgálat még nem történt, kérdés, hogyan befolyásolhatják a műfaji sajátosságok egy-egy ilyen elem előfordulását.

A világszerte folytatott kutatások túlnyomó többsége az angol nyelv dominanciája folytán angol forrásnyelvi vonatkozásban történt. Érdekes kiemelni azonban, hogy egy bizonyos nyelvre jellemző „egyedi” elem nyelvpártól függetlenül jelentkezik vagy nem jelentkezik, és lehetséges, hogy egy másik nyelvpár vonatkozásában létezik nyelvészeti megfelelője, és nem számít „egyedi” nyelvi elemnek. A jelenlegi kutatásban vizsgált *szokott* segédigével alkotott szerkezet hiánya is angol-magyar nyelvi relációban jelentkezik.

3. A kiválasztott „egyedi” nyelvi elem

A magyar nyelvben a *szokott* a todalékmorféma értékű viszonyszók átmeneti csoportjába tartozó egyéb segédige. A *szokott* segédige jellemzője, hogy segédigeként a főnévi igenévvel együtt alkot egy igealakot. Az ige fogalmi jelentését a főnévi igenévi szóalak hordozza, grammatikai jelentéseit a segédigék képviselik. Az ige ragozása, idő- és módjelzése a segédigén található: *el szoktam/szoktál/szokott járni*. A *szokott* segédige a főnévi igenévvel együtt aspektuális többletet hordozó igealak (Keszler 2000), vö. *esténként olvas – esténként szokott olvasni, ásitozik a moziban – ásitozni szokott a moziban*. A segédige a történéssé, cselekvés folyamatának rendszerességére, gyakoriságára vonatkozik, tehát csupán grammatikai jelentést fejez ki, nincs tartalmas lexikai jelentése.

Ez az aspektus angol nyelvre az egyszerű jelenidő (simple present) használatával fordítható: *He reads in the evening*. A gyakoriság érzékeltetéséhez sokszor szükség van valamilyen határozóra: *He often / generally reads in the evening*. Amikor azonban az angol a forrásnyelv, ugyanez az angol mondat sok esetben nem a kézenfekvő *szokott olvasni* szerkezettel kerül át a magyar fordításba, hanem inkább *esténként olvas*. A forrásnyelvben nincs meg a szükséges nyelvi inger a gyakoriság visszaadására. Jellemzője a *szokott* segédigének, hogy hiányos ragozása: csak múlt idejű paradigmája létezik. Ennek az az oka, hogy a múlt idejű alakok a jelenben is meglévő szokást, rendszeres tevékenységet jelölnek. Ha lényeges annak érzékeltetése, hogy valami csak régebben volt szokásunk, a jelenben már nem, akkor indokolt megoldás az összetett múlt (*szoktam volt*) föllevenítése ennek egyértelművé tételére (Keszler 2000: 120).

A *szoktam volt* aspektusa egybeesik az angol nyelvben használatos *used to do* szerkezettel. Mivel a magyar nyelvben nincs régmúlt igeidő, és az összetett múlt használata is ritka, a *used to do* szerkezet fordítása nem a *szokott* segédigével alkotott szerkezettel történik, hanem múlt időben, rendszerint valamely időhá-tározó segítségével, így például: *He used to read*, vagyis *Annak idején / Régen / Valamikor olvasott*, nem pedig *Szokott volt olvasni*.

4. A kutatási hipotézis

Feltételeztem, hogy mivel a forrásnyelvből hiányzik a *szokott + főnévi igenév* szerkezet használatát kiváltó nyelvi inger, a fordított szövegekben kevesebb ilyen „egyedi” nyelvi elemet lehet azonosítani, mint az autentikus magyar szö-vegekben. További hipotézisként merült fel, hogy a ragozott alakok tekintetében egyes és többes szám harmadik személyben történő, akár a személytelen fogalmazást lehetővé tevő vagy általános kijelentések (pl. *ezt szokták mondani, úgy szokott lenni* stb.) beemelésére is alkalmas szerkezet előfordulása lesz túlsúlyban. Szintén feltételeztem, hogy a műfajt tekintve a szakszövegekre (jogi, gazdasági, műszaki és társadalomtudományi szöveg) jóval kevesebb *szokott + főnévi igenév* szerkezet lesz jellemző, mint a szórakoztató vagy akár szépirodalmi szövegekre.

5. Kutatási korpusz és módszerek

A kutatási korpuszt a Pannónia Korpuszból kiválasztott 6 autentikus magyar nyelven írott és 5 angol nyelvből magyarra fordított szórakoztató irodalmi mű alkotta. Mindkét alkorpusz 430 000 szó terjedelmű. Továbbá szintén a Pannónia Korpuszból kiválasztott 6 autentikus magyar nyelven írott és 6 angol nyelvből magyarra fordított szöveget tartalmazó (vegyesen: jogi, gazdasági, műszaki és tár-sadalomtudományi), körülbelül 400 000–400 000 szavas szaknyelvi alkorpusz. Összesen 23 szövegen kb. 1 600 000 szavas korpuszon vizsgáltam a *szokott + főnévi igenév* szerkezet és ragozott alakjainak előfordulását. Minden vizsgált mű 2000 után íródott, különböző szerzőtől származik. A fordítást egyénileg vagy csoportos munkában végezték hivatásos férfi és női fordítók. Az autentikus szöve-geket a Pannónia Korpusz összehasonlítható korpuszából, a fordított szövegeket a párhuzamos korpuszból töltöttem le, ahogyan az 1. táblázatban látható.

1. táblázat

Kutatási korpusz szószámának adatai

Szövegfajta	Fordított szöveg szószáma	Autentikus szöveg szószáma
Szórakoztató irodalmi szövegek	434 000	431 000
Szakszövegek	403 000	415 000

A szövegek átlagos hossza 60 000–80 000 szó körül van. A szakszövegek megoszlása jogi, gazdasági, műszaki és társadalomtudományi lebontásban a fordított és autentikus irányban nem kiegyensúlyozott, erre az eredmények ismertetésénél részletesen kitérek. Feltételezésem szerint a fordított és autentikus szövegmenyiség arányának eltolódása tükrözi a szakterületen zajló folyamatokat. Úgy tűnik, nagyobb mértékben történik szövegalkotás magyar nyelven jogi és társadalomtudományos területen, mint gazdasági és műszaki területen. Az utóbbi kettő tekintetében a nemzetközi szakirodalom súlya nagyobb, így a fordított szövegek aránya is az.

A kutatás során először kvantitatív elemzéssel kikerestem és rögzítettem a szövegekben a *szokott + főnévi igenév* szerkezet (és ragozott alakjainak) statisztikai előfordulását. A párhuzamos szövegeknél ellenőriztem a forrásnyelvi nyelvtani formát, hogy kizárjam a *used to + infinitive* eseteket. A kutatás második részében a szövegek műfaji különbségeire vonatkozóan igyekeztem értelmezni az eredményeket, és következtetéseket levonni.

6. Kutatási eredmények

A *szokott* nyelvi elem előfordulása a vizsgált teljes korpuszon az autentikus szövegekben 121 eset volt, ami érzékelhetően magasabb, mint a fordított szövegekben talált 73 előfordulás. Az autentikus szórakoztató irodalmi szövegekben kétszer magasabb az előfordulások száma, mint az autentikus szakszövegekben. Az eltérés fordított szövegek esetén még nagyobb. Az összesített elemzés eredménye a 2. táblázatban látható:

2. táblázat

A szokott statisztikai előfordulása fordított és autentikus irodalmi szövegben és szakszövegben

Szövegfajta	A <i>szokott</i> előfordulása fordított szövegben	A <i>szokott</i> előfordulása autentikus szövegben
Szórakoztató irodalmi szövegek	61	80
Szakszövegek	12	41
Összesen	73	121

A szakszövegek esetében háromszor annyi *szokott* segédigével alkotott szerkezet fordult elő az eredeti szövegeket tartalmazó szövegtörzsben, mint a fordított szövegtörzsben. A 12 szakszövegben belüli előfordulást részletezve a 3. táblázatban láthatjuk. Mindkét szövegtörzs 400 000 szószámot tartalmaz, 6 fordított és 6 eredeti művet. A jogi szövegekben szinte nem található a *szokott* „egyedi” nyelvi elem, és a műszaki szakszövegekben is csak elvétve. A kivételt a gazdasági szövegek képezik, a kiválasztott korpuszon belül csak ezekben magasabb a *szokott* „egyedi” nyelvi elem előfordulása a fordított szövegek esetében. Mivel

a korpusz szövegeinek eltérő az eloszlása, az összehasonlíthatóságot biztosítandó a 3. táblázatban zárójelben szerepelnek a standardizált értékek. A standardizált értékek az előfordulás arányát 1000 szóra számítva mutatják, ezek a mérvadóak. Így a kutatás folytatásakor a megismételt elemzésben a szakszövegek kiegyensúlyozása után ezeket az adatokat fogom újra megvizsálni.

3. táblázat

A szokott statisztikai megoszlása jogi, gazdasági, műszaki és társadalomtudományi szövegeken belül

Szövegfajta	Fordított szöveg szószáma	A szokott előfordulása (standardizált)	Autentikus szöveg szószáma	A szokott előfordulása (standardizált)
Jogi	46 000 (1 mű)	0 (0,000)	130 000 (1 mű)	1 (0,008)
Gazdasági	166 000 (2 mű)	7 (0,042)	66 000 (1 mű)	2 (0,030)
Műszaki	126 000 (2 mű)	2 (0,015)	39 000 (1 mű)	6 (0,153)
Társadalomtudományi	65 000 (1 mű)	3 (0,046)	180 000 (3 mű)	32 (0,177)
Összesen (standardizált)	403 000 (6 mű)	12 (0,035)	415 000 (6 mű)	41 (0,174)

A szakszövegek közül a társadalomtudományi témájúak bővelkednek a *szokott* „egyedi” nyelvi elemekben, itt az arány megközelíti a szórakoztató irodalmi művekben található előfordulások átlagát. Ez érthető, hiszen e szövegek nyelvezete áll legközelebb a könnyed, hétköznapi, társalgási nyelvhez, a szabadabb fogalmazásmóddhoz. Az „egyedi” nyelvi elem formailag részletezett előfordulásának eredményét a 4. táblázat mutatja. A ragozott alakok közül az egyes szám első személyű, valamint az egyes és többes szám harmadik személyű alakok teszik ki az előfordulások 90%-át. Az egyes szám harmadik személyű alanyi ragozású alak, a *szokott* adja az összes előfordulás bő egynegyedét.

4. táblázat

A szokott elem ragozott alakjainak statisztikai megoszlása

	szokott	szokta	szoktak	szokták	szoktam	szoktad	szoktál	szoktuk	szoktunk	Összesen
Fordított szórakoztató	17	12	8	14	7	1	2	0	0	60
Fordított szakszöveg	4	0	2	1	1	0	0	1	2	11
Autentikus szórakoztató	29	6	16	5	15	0	3	1	5	80
Autentikus szakszöveg	7	2	11	8	7	0	2	0	4	41
Összesen	57	20	38	28	30	1	7	2	11	194

Az összes előfordulás háromnegyedét az egyes és többes szám harmadik személyben előforduló ragozott alakok együtt teszik ki (*szokott/szokta* és *szoktak/szokták*). Ennek oka, hogy az angol egyszerű jelen idő használatán túl más grammatikai szerkezet, például személytelen fogalmazás vagy szenvedő szerkezet fordítása is történhet a *szokott* segédigével alkotott szerkezettel. Ahogy Tirkkonen-Condit hipotéziséből következik, bizonyára vannak elmulasztott esetek, ezért válik a nyelvi elem alulreprezentálttá.

A lehetséges nyelvtani szerkezetek fordításának szemléltetésére lássunk egy-két példát először a szórakoztató irodalomból. A párbeszédesek tartalmazzák a példák többségét. Ez arra utal, hogy a szerkezetet inkább a szóbeli közlés átadására alkalmazzák.

- (1) Used to make lights and heat for all the houses in all the land. But maybe that’s just *one of Granny’s stories*, cos the old power station’s nothing but mouldy old concrete now, and every winter a bit more falls into the sea. (Diamand: 3–4)
- (1a) Legalábbis *nagyi ezt szokta mesélni*, én pedig nem tudom, mit higgyek, hiszen az erőműből mostanra már csak néhány töredezett betonhalom maradt, amelyből telente egyre több omlik a tengerbe. (Görgei Etelka fordítása)

A példában *one of Granny’s stories*, azaz *nagyi egyik története* helyett a fordító a *szokta mesélni* (1a) szerkezettel igyekezett színesíteni a fordítást, elszakadva a szó szerinti megoldástól. A következő példa tagadással együtt az angol szenvedő szerkezet fordítására szolgál.

- (2) “Parents *aren’t supposed to* outlive their children,” she said in a hushed tone and then lit up a cigarette; her fingers shook so badly she was barely able to work the Zippo. (Baldacci: 238)
- (2a) – Normális esetben *nem a szülők szokták* eltemetni a gyerekeiket – komorodott el, és elővett egy cigarettát; az ujjai úgy remegtek, alig bírta meggyújtani az öngyújtót. (Holbok Zoltán fordítása)

A fenti (2a) példamondatban természetesnek hangzik a *szokták + főnévi igeneves* szerkezet. A fordító talán kevésnek érezte a grammatikai gyakorisági aspektust és explicitált, stratégiai fordítói művelettel két szót is hozzátoldott a mondat elejéhez. Az olvasóra marad a döntés, hogy ettől vajon redundánsabb lett-e a szöveg vagy sem? Lássunk két példát a szakszövegekből is! A gazdasági szövegben a következő *are classic* általánosítás változott át *szokott* segédigével alkotott szerkezetté a (3a) példában.

- (3) Two all too familiar phrases — “Nobody saw it coming” and “This time is different” — *are classic* refrains in the unfolding of Gray Rhinos: predictions and hindsight based on wishful thinking. (Zucker: 128)

- (3a) A „szürke rinocéroszokkal” kapcsolatban két közhely **szokott elhangozni**: a „senki nem látta előre” és az „ezúttal másként lesz”. (Robin Edina, Berki Éva fordítása)

A fenti (3a) példában a fordító jó érzékkel használta a szerkezetet, a *közhely* hívószóra aktiválódott lexikai megoldás gördülékennyebbé tette a mondatot. A fordítás így sokkal jobban hangzik, mint ha szó szerint tapadt volna a szöveghez, és (*szokásos*) *klasszikus mondásról* olvasnánk.

Végül a műszaki szövegben talált egyetlen példát is idézve a jövő idejű angol létigére *will probably be* válaszul találjuk az egyes szám harmadik személyű *szokott lenni* alakot a (4a) fordításban.

- (4) Generally, however the performance implications **will probably be** pretty minimal and outweighed by the other advantages the ORM solution can bring. (Mackey: 274)
- (4a) A teljesítményvesztés azonban általában minimális **szokott lenni**, ennél az ORM-megoldások egyéb előnyei többet nyomnak a latba. (Domoszlai László, Dzurdzik Ádám, Endrédi Gabriella fordítása)

Az ilyen (4a) általános érvényű *szokott* kijelentések akár állító, akár tagadó formában nagyon ritkán fordulnak elő szakszövegekben. A tudomány egzakt, bizonyított vagy indokolt megállapításokat kíván meg, a hétköznapi beszédben, általános fogalmazásban elfogadható *szokott* segédigével alkotott szerkezet ehhez nem elég szakszerű.

7. Összegzés

Tirkkonen-Condit az „egyedi” nyelvi elemek (*unique items*) (2002) hipotézisét alapul véve kiválasztottam, és megvizsgáltam a *szokott* + *főnévi igenév* szerkezet mint „egyedi” nyelvi elem előfordulását összesen 23 fordított és autentikus magyar szövegben.

A kutatás eredményeként megállapítottam, hogy hipotézisemnek megfelelően a fordított szövegekben a *szokott* egyedi elemnek az előfordulása alacsonyabb, mint az autentikus magyar szövegekben. Az alulreprezentáltság a forrásnyelvi inger hiánya okán le nem fordított, azaz elmulasztott esetekből ered. A ragozott alakokat illetően a harmadik személyű alakok túlsúlyát figyelhettük meg. Ennek oka a *szokott* segédigével alkotott szerkezet sokrétű alkalmazása, például a forrásnyelvi angol szenvedő alakok kifejezésére alkalmas jellege. A műfaji vizsgálatokról az mondható el, hogy a szakszövegekben (gazdasági, műszaki, jogi és társadalomtudományi szöveg) jóval kevesebb *szokott* + *főnévi igenév* szerkezet volt található, mint a szórakoztató irodalmi szövegekben. Magyarázatul szolgál, hogy a *szokott* segédigével alkotott szerkezet gyakoriságra utaló aspektusa miatt a tudományos vagy szaknyelvi szóhasználatban valószínűleg nem elfogadható.

A szaknyelvi szövegre vonatkozóan érdemes volna a magyar nyelvű szövegalkotás írott és íratlan szabályait szövegtípusonként figyelembe véve megvizsgálni a szerzők stratégiáját. Az eredmények jó alapul szolgálnak a kutatás folytatásához egy nagyobb korpuszon, illetve más célnyelvi „egyedi” nyelvi elemek esetében is.

Irodalom

- Baker, M. 1993. Corpus linguistics and translation studies: implications and applications. In: Baker, M., Francis, G., Tognini-Bonelli, E. (eds) *Text and Technology: in Honour of John Sinclair*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 233–250.
- Chesterman, A. 2007. What is a Unique Item? In: Gambier, Y., Shlesinger, M., Stolze, R. (eds) 2007. *Doubts and Directions in Translation Studies*. Amsterdam: Benjamins. 3–14.
- Eskola, S. 2004. Untypical frequencies in translated language: A corpus-based study on a literary corpus of translated and non-translated Finnish. In: Mauranen, A., Kujamaki, P. (eds) 2004. *Translation Universals: Do they exist?* Amsterdam: Benjamins. 83–97.
- Frankenberg-Garcia, A. 2008. “Suggesting rather special facts”: a corpus-based study of distinctive lexical distributions in translated texts. *Corpora*. 3. (2) 195–211.
- Keszler B. 2000. *Magyar Grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kujamäki, P. 2004. What happens to “unique items” in learners’ translations? In: Mauranen, A., Kujamaki, P. (eds) *Translation Universals: Do they exist?* Amsterdam: Benjamins. 187–204.
- Lengyel K. 1999. A segédigék kérdéséhez. *Magyar Nyelvőr* 123. évf. 1. szám. 116–28.
- Reiss, K. 1971. *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik: Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung für Übersetzungen*. München: Hueber.
- Robin E. 2013. Alulreprezentált „egyedi” nyelvi elemek a fordításban. Sonja Tirkkonen-Condit hipotézisének hatása a fordítástudományra. *Fordítástudomány XV*. évf. 1. szám. 92–102.
- Robin E., Dankó Sz., Götz A., Nagy A. L., Pataky É., Szegh H., Zolczer P. 2016. Fordítástudomány és korpuszkutatás: bemutatkozik a Pannónia Korpusz. *Fordítástudomány XVIII*. évf. 2. szám. 5–26.
- Tirkkonen-Condit, S. 2000. *In Search of Translation Universals: Non-equivalence or 'Unique' Items in a Corpus Test*. Paper presented in the conference on Research Models in Translation Studies. 2000. 04. Manchester, UK. 28–30.
- Tirkkonen-Condit, S. 2002. Translationese, a myth or an empirical fact? A study into the linguistic identifiability of translated language. *Target* Vol. 14. No. 2. 207–220.
- Tirkkonen-Condit, S. 2004. Unique items – over- or under-represented in translated language? In: Mauranen, A., Kujamaki, P. (eds) *Translation Universals: Do they exist?* Amsterdam: Benjamins. 177–186.
- Tirkkonen-Condit, S. 2005. Do Unique Items Make Themselves Scarce in Translated Finnish? In: Károly, K., Fóris, Á. (eds) *New Trends in Translation Studies*. Budapest: Akadémiai. 177–156.
- Toury, G. 2004. Probabilistic explanations in translation studies. In: Mauranen, A., Kujamaki, P. (eds) *Translation Universals: Do they exist?* Amsterdam: Benjamins. 15–32.

- Xiao, R. 2010. How different is translated Chinese from native Chinese? A corpus-based study of translation universals. *International Journal of Corpus Linguistics* Vol. 15. No. 1. 5–35.

Források

PANNÓNIA KORPUSZ PÁRHUZAMOS KORPUSZ

Fordított szórakoztató irodalom:

- Baldacci, D. 2011. *Isteni igazság*. Budapest: Európa Kiadó.
 Clare, C. 2009. *Csontváros*. Szeged: Könyvmolyképző.
 Diamand, E. 2009. *Kalózok nyomában*. Szeged: Könyvmolyképző.
 Harris, J. 2009. *Rúnajelek*. Budapest: Ulpius.
 Westerfeld, S. 2007. *Csúfok*. Szeged: Könyvmolyképző.

Fordított szakirodalom:

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete. Európai Unió honlapja.
 Callahan, G. 2007. *Közgazdaságtan hús-vér embereknek*. Budapest: Edge.
 Chappell, D. 2008. *Alkalmazásplatformok és üzleti stratégia*. Budapest: Microsoft.
 Mackey, A. 2010. *A NET 4.0 és a Visual Studio*. Budapest: Szak Kiadó.
 Tough, P. 2013. *Segítsük kibontakoztatni gyerekeinket*. Budapest: HVG Könyvek Kiadó.
 Wucker, M. 2016. *A szürke rinocérosz*. Budapest: Athenaeum Kiadó.

PANNÓNIA KORPUSZ ÖSSZEHASONLÍTHATÓ KORPUSZ

Eredeti szórakoztató irodalom:

- Bosnyák V. 2011. *Lovessence*. Szeged: Könyvmolyképző.
 Fejős É. 2009. *Eper reggelire*. Budapest: Ulpius.
 On Sai 2012. *Calderon*. Szeged: Könyvmolyképző.
 Spirit B. 2010. *Árnyékvilág*. Szeged: Könyvmolyképző.
 Spirit B. 2009. *A múlt árnyai*. Szeged: Könyvmolyképző.
 Zakály V. 2012. *Szívrítmuszavar*. Szeged: Könyvmolyképző.

Eredeti szakirodalom:

- Balogh A. 2016. *Délkelet-Ázsia történelme*. Budapest: Eötvös Kiadó.
 Csernus I. 2007. *A nő*. Budapest: Jaffa Kiadó.
 Járó K. 2015. *Osztálytükör*. Budapest: Eötvös Kiadó.
 Klement J. 2012. *Hazai vállalkozók*. Budapest: Eötvös Kiadó.
 László G. 2009. *Nyílt forráskódú szoftverek társadalmi-gazdasági hatásai*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, doktori értekezés.
Polgári Törvénykönyv 2013.